

Frysting fyrir og eftir dauðastirðnun - Geymslupól í frosti.

Sigurjón Arason,
Yfirverkfræðingur, Matís,
Prófessor Emeritus, Háskóli Íslands.

Við frystingu sjávarafurða þarf að huga að:

- Ástandi hráefnis – árstími, meðhöndlun, dauðastirðnun,
- Frystitækni – aðferð,
- Frostgeymsla og flutningar – stöðugleiki í ferlinu.

Gæði fersk fisks eru mikilvæg við langvarandi geymslu í frosti

Frysting hægir á skemmdum efna- og eðlisfræðilegum eiginleikum matvæla. Skemmdarferlarnir hafa áhrif á áferð, lit, fitu (þránun), ensímvirkni, o.fl.

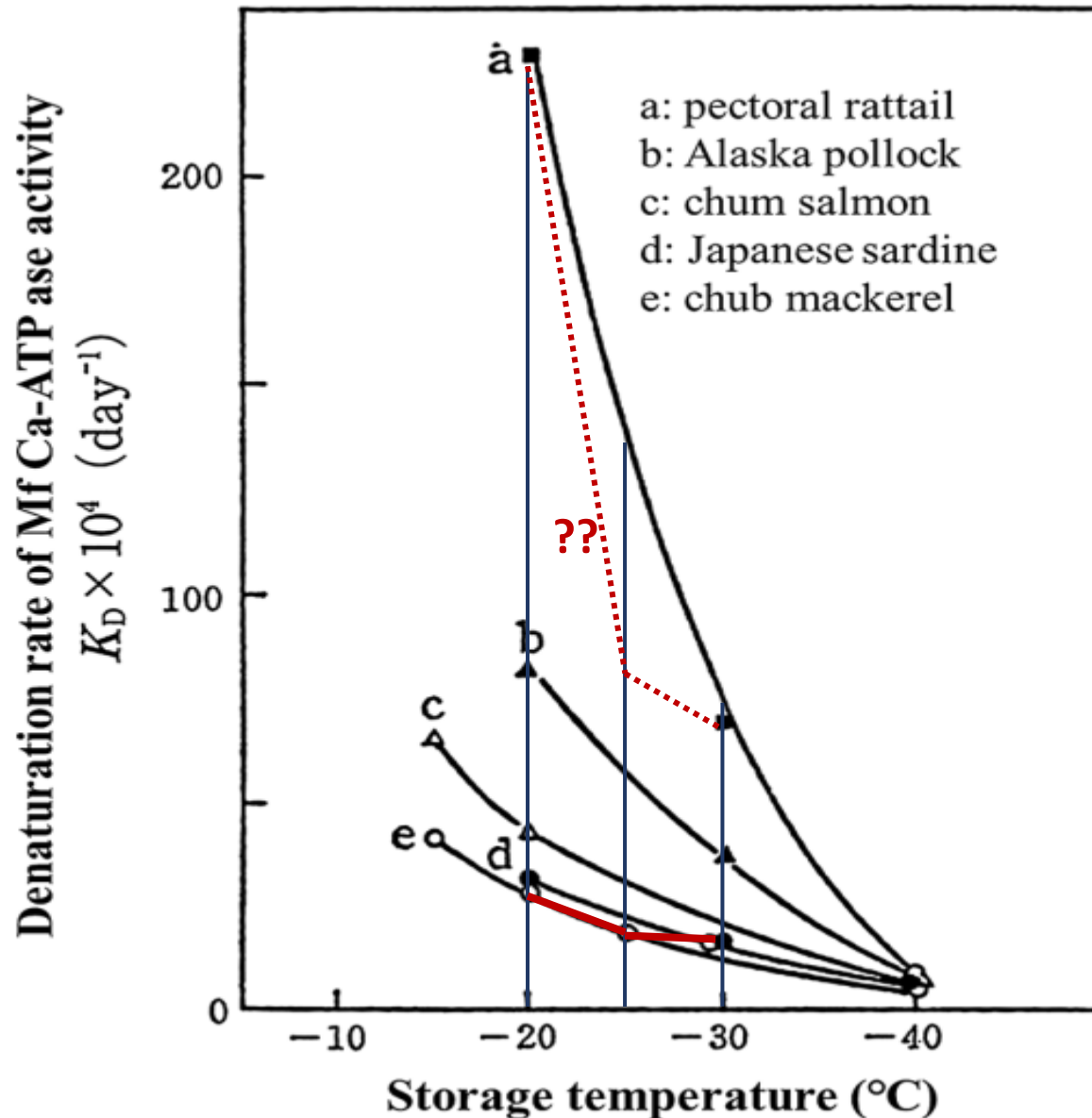
Hitastigssveiflur valda því að hluti frosna vatnsins þiðnar og frýs hægt aftur við það stækka ískristallarnir og það er ein helsta orsök þess að gæði frosinna matvæla skerðast við geymslu.

Tafla 1. Dauðastirðnun nokkurra fisktegunda (Huss 1983 og Stroud 1969)

Fisktegundir	Geymsluhiti (°C)	Fyrir dauða- stirðnun* (klst.)	Dauðastirðnun** (klst.)
Þorskur veiddur í troll	0	2-8	20-65
	10-12	1	20-30
Lax	0	20	55
Þorskur (hvíldur)	0	14-15	75-96
Karfi (troll)	0	22	120
Lýsa (troll)	0	1	20
Rauðspretta (troll)	0	7-11	55
Ufsi (troll)	0	18	110
Ýsa (troll)	0	2-4	37

*Tíminn frá dauða þar til stirðnun hefst. **Tíminn frá dauða þar til stirðnunin er yfirstaðin.

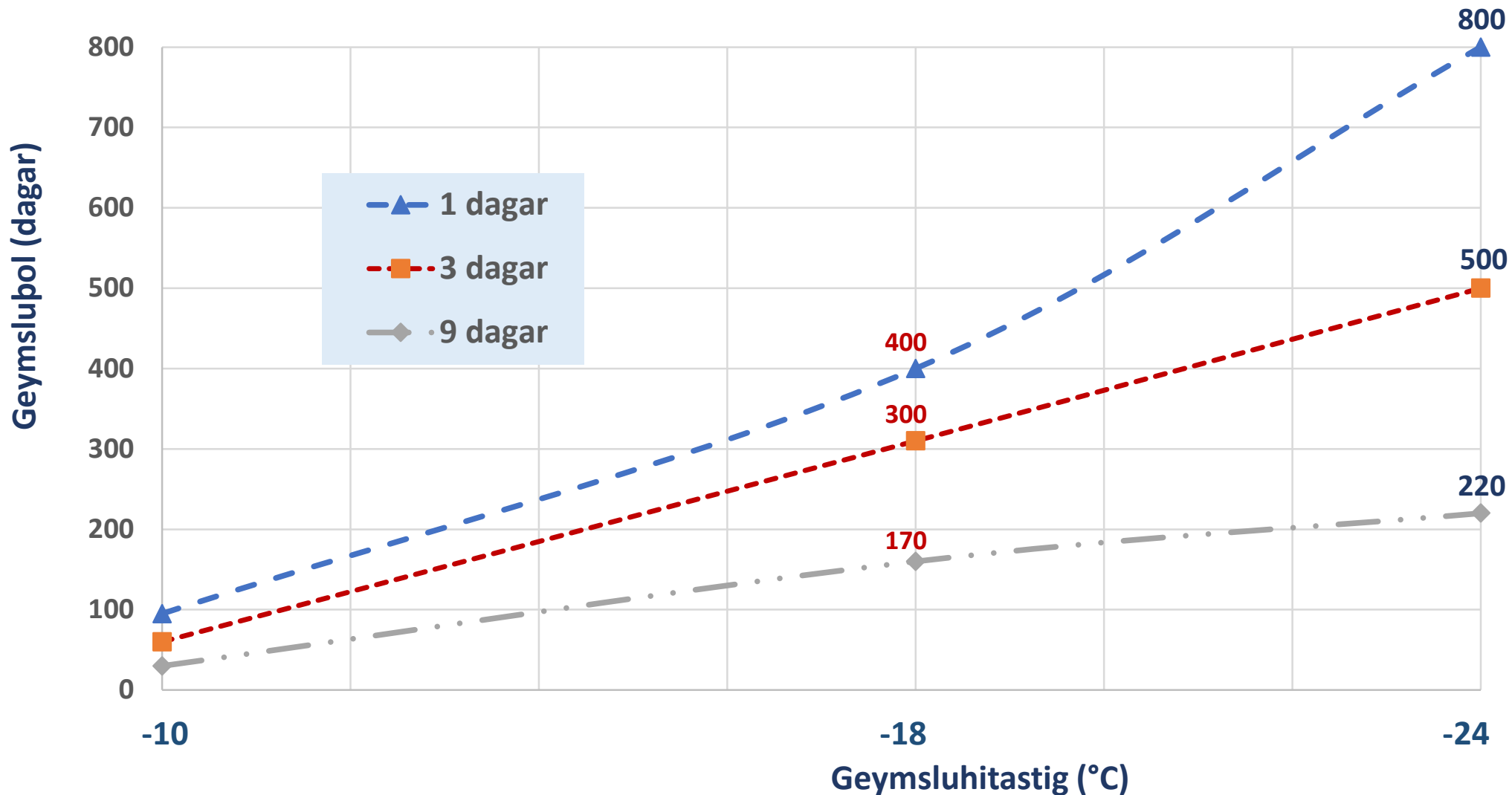
Samanburður á virkni vöðvaensíma (Ca-ATPase) fimm fisktegunda sem eru geymdar við mismunandi hitastig. (Langhali, Alaska ufsi, lax, sardína, makrill)

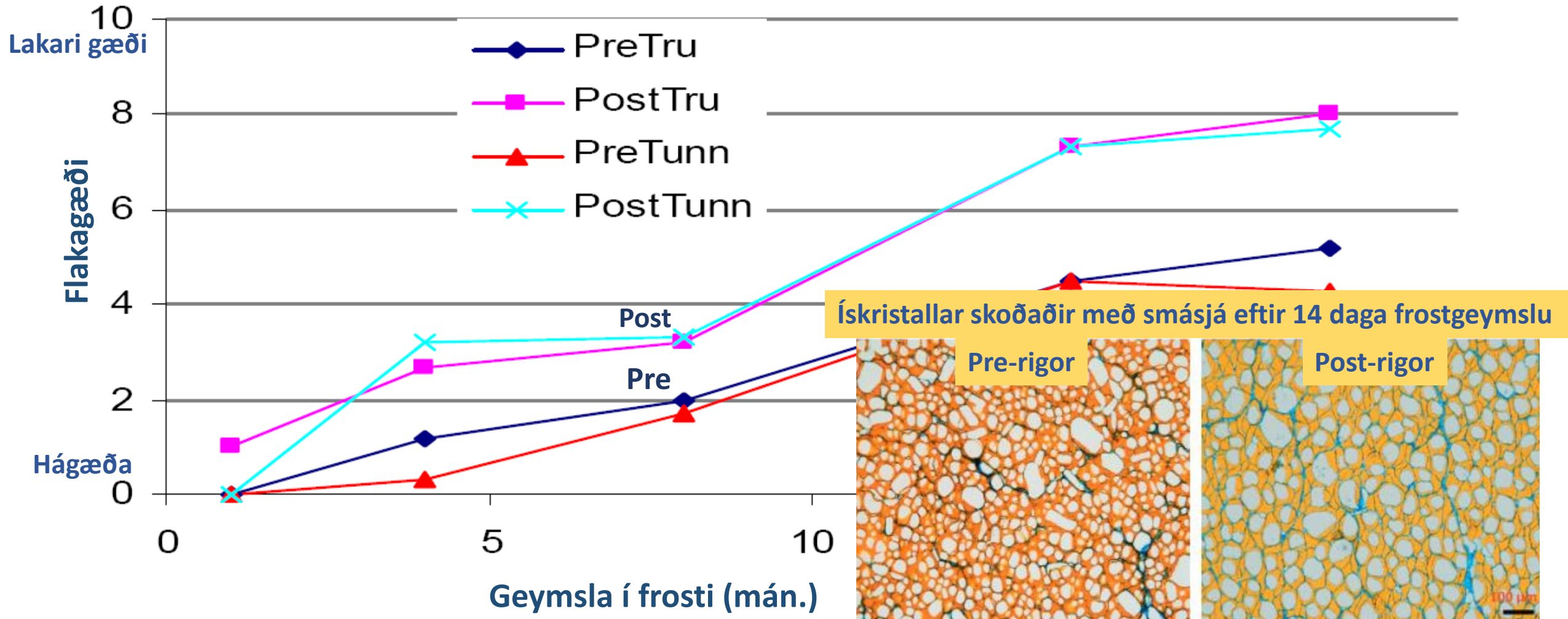
(<https://doi.org/10.1007/s12562-020-01402-8>, 2020)

Geymslupól ýsu í frostgeymslu við mismunandi hitastig.

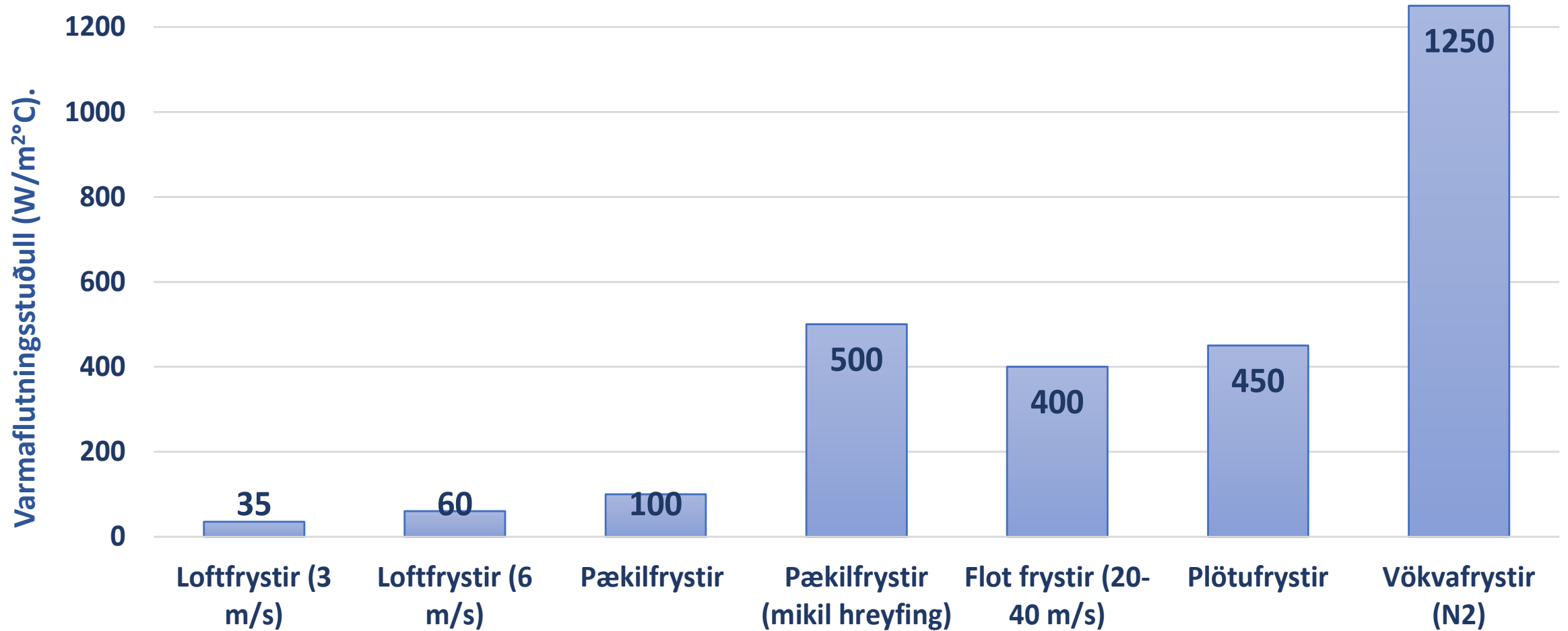
Ýsan var geymd á ís í 1, 3 og 9 daga áður en hún var flökuð og fryst í blokk

Flakagæði laxa eru metin eftir þíðingu. Laxinn er bæði í pre-rigor (fryst strax eftir slátrun) og post-rigor (fryst eftir kæligeymslu í 4 daga). Mismunandi IQF frystiaðferðir - loftfrystir ("tunn") og TRUFRESH® sem er pækil-frystir ("Tru")

Dæmigert gildi fyrir varmaflutningsstuðul ($\text{W/m}^2\text{°C}$).

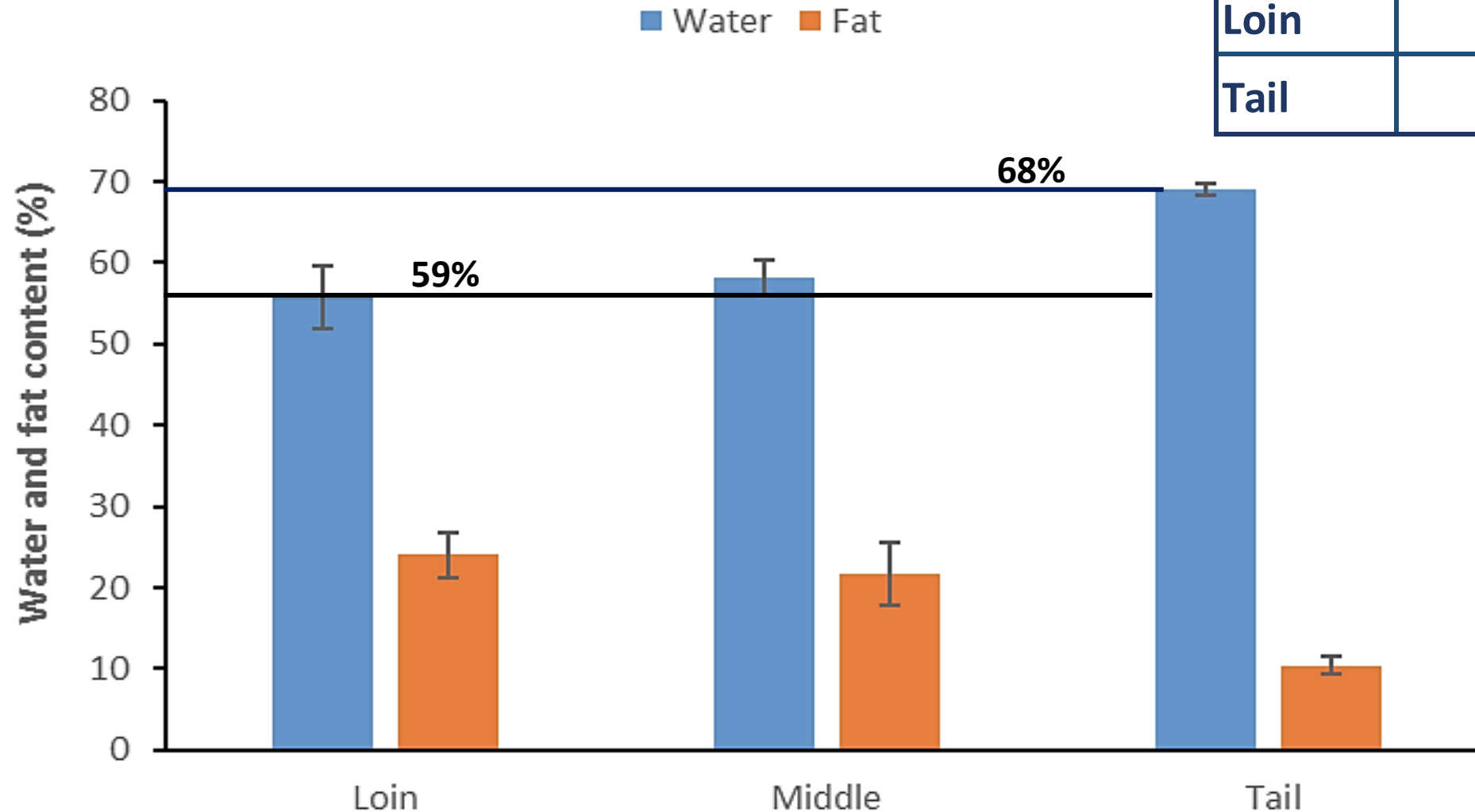

Lax frystur við mismunandi hitastig (frá vinstri -15, -20, -40, -80°C og fljótandi köfnunarefni), neðri hlutinn sýnir laxinn eftir þíðingu

Fitu- og vatnsinnihald í mismunandi hlutum laxaflaka – hnakki, miðstykkki, stirtla.

	Water (%)	Fat (%)
Loin	59	19
Tail	68	11

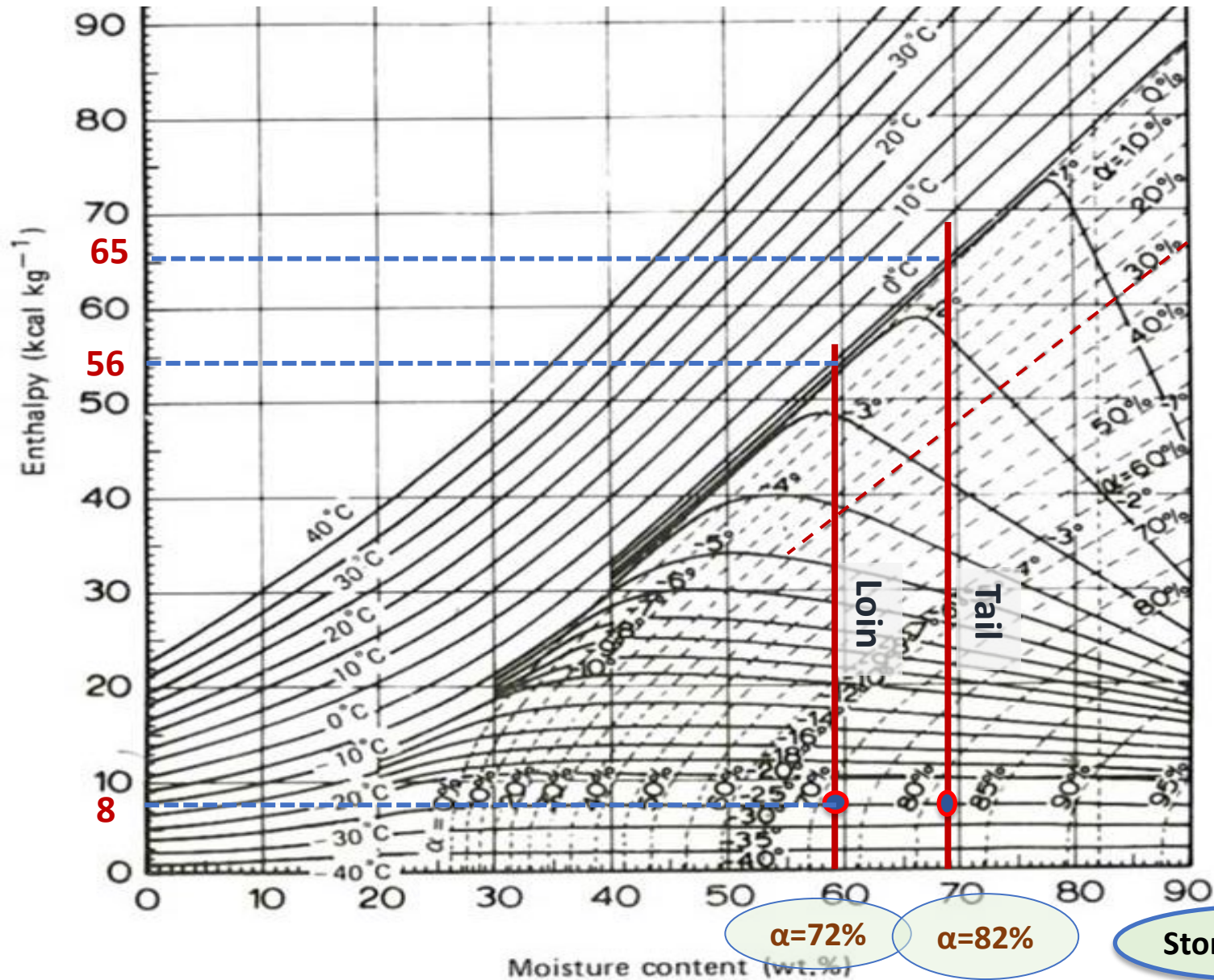

(G. Þórðarson et al., 2017)

SJÁVARÚTVEGS
RÁÐSTEFNAN
2023

Enthalpy-mynd fyrir laxavöðva. (α er hlutfall frosins vatns í fiskflakinu)

Lækka hitastigið
frá 0°C í -25°C

Fjarlægja varma:

Fyrir stirtlu

$$\Delta H_{\text{Tail}} = 65 - 8 = 57$$

**Við -25°C er 82%
af vatni frosið**

Fyrir hnakka

$$\Delta H_{\text{Loin}} = 56 - 8 = 48$$

**Við -25°C er 72%
af vatni frosið**

Store at -25°C

SJÁVARÚTVEGS
ÁÐSTEFNAN

2023 (Rha 1975)

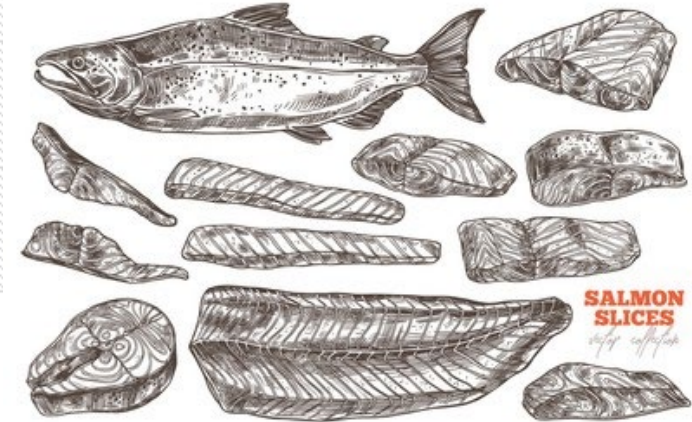
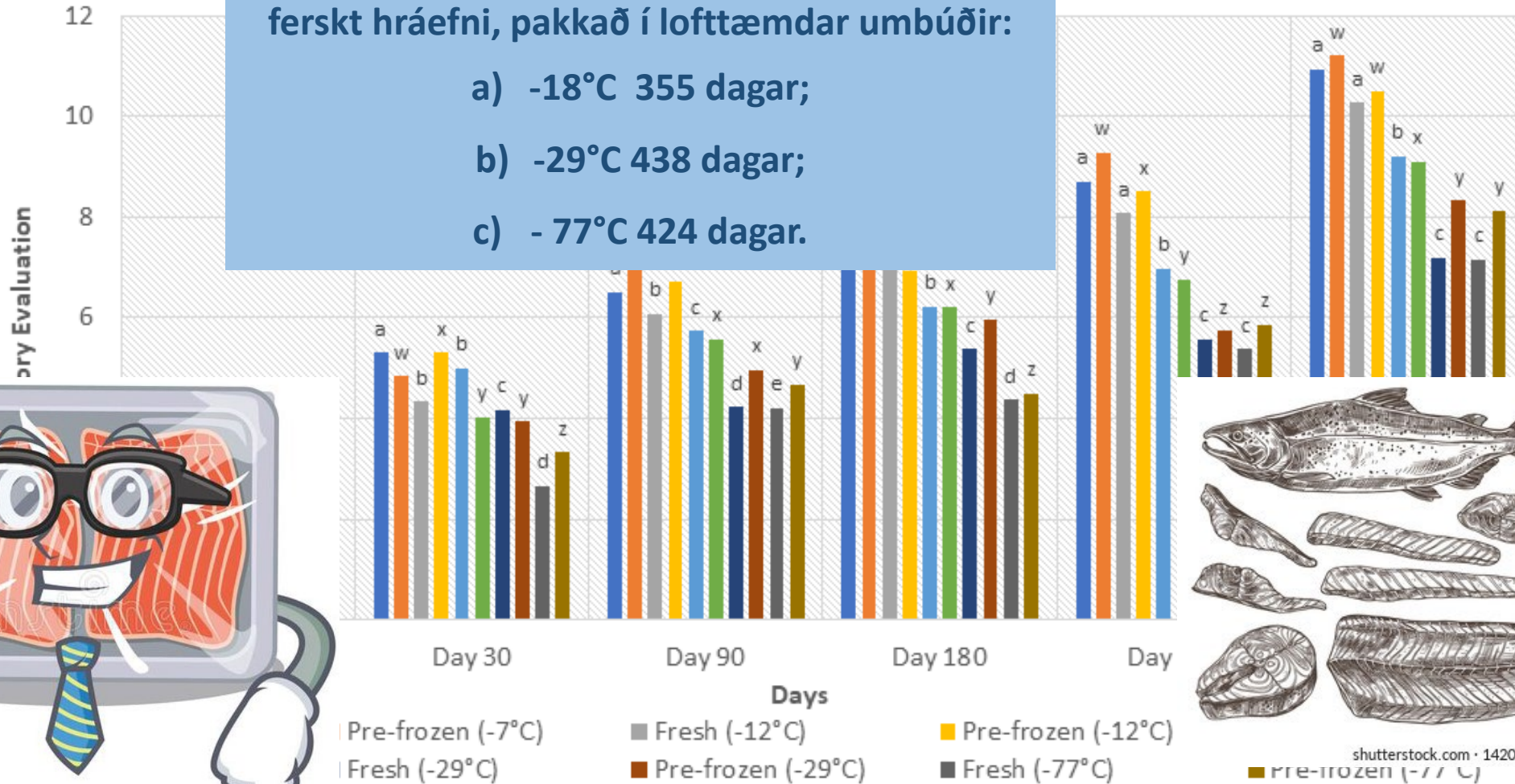
Gæðamat á frystum laxi geymdum við mismunandi hitastig. n=9. (Higher score = lower quality)

Geymslupól Atlantshafs lax byggt á skynmati –
ferskt hráefni, pakkað í lofttæmdar umbúðir:

a) -18°C 355 dagar;

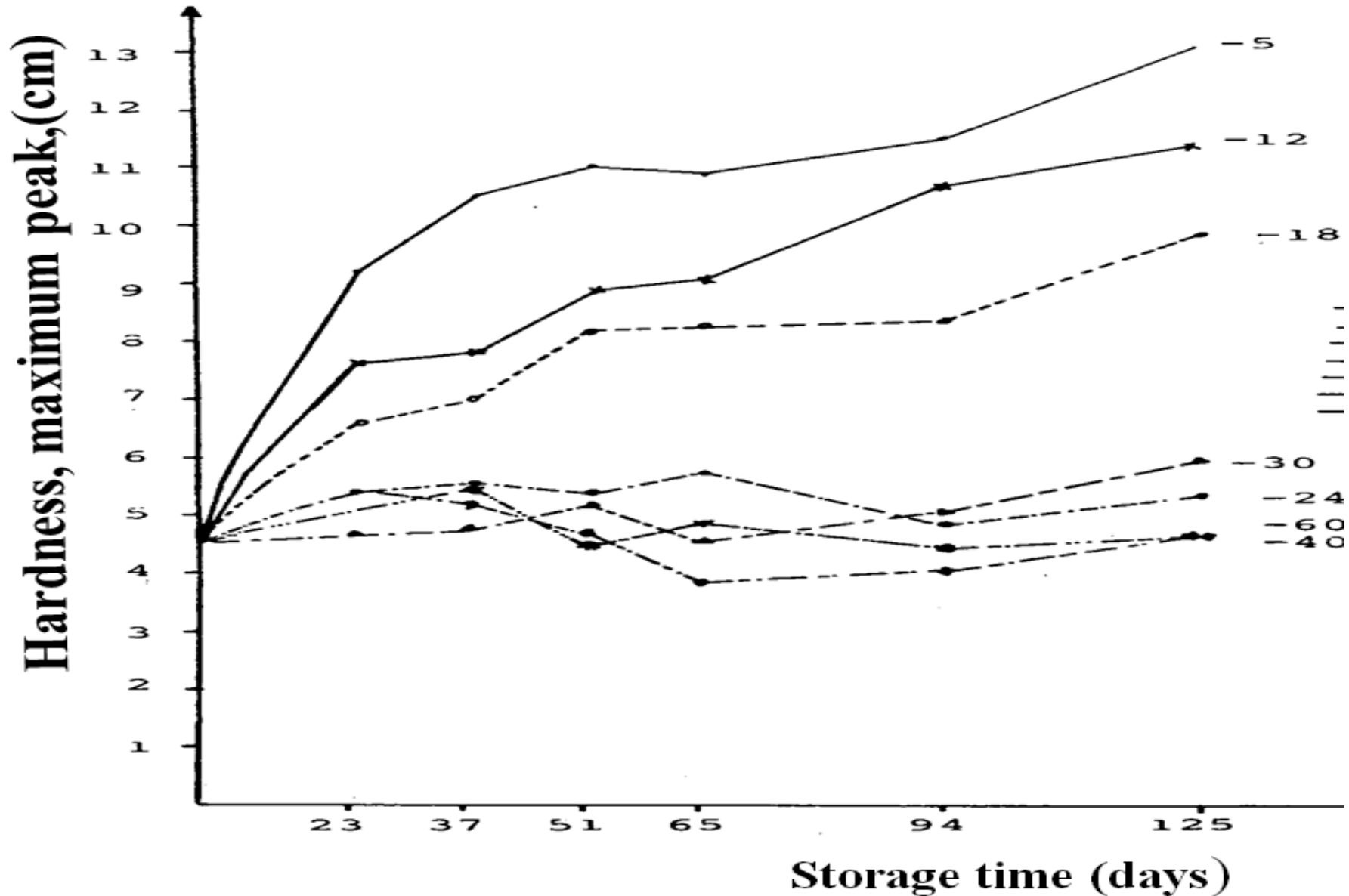
b) -29°C 438 dagar;

c) -77°C 424 dagar.

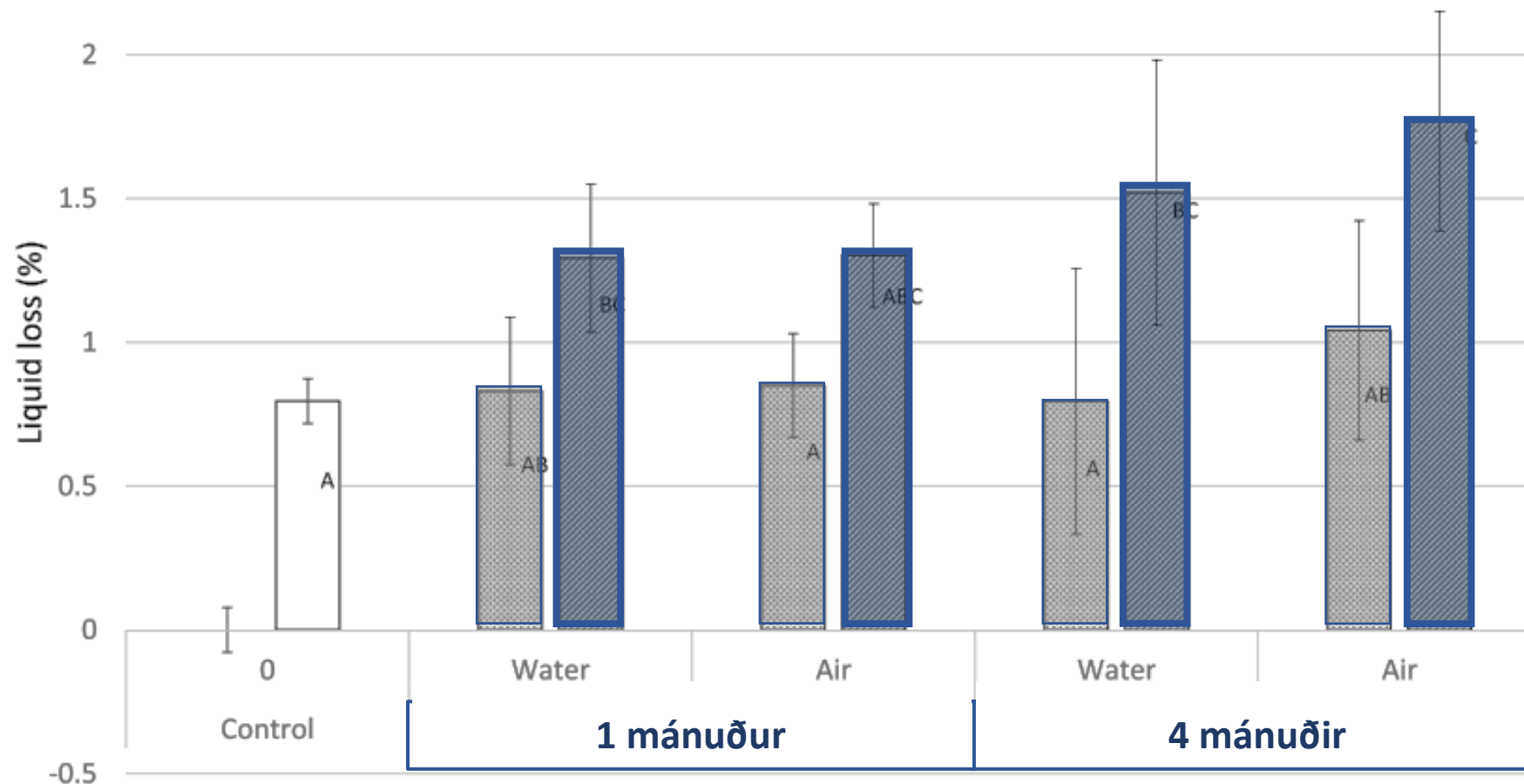

shutterstock.com · 1420167524

Seigjumyndun (toughness) í frystu þorskhakki – við mismunandi hitastig

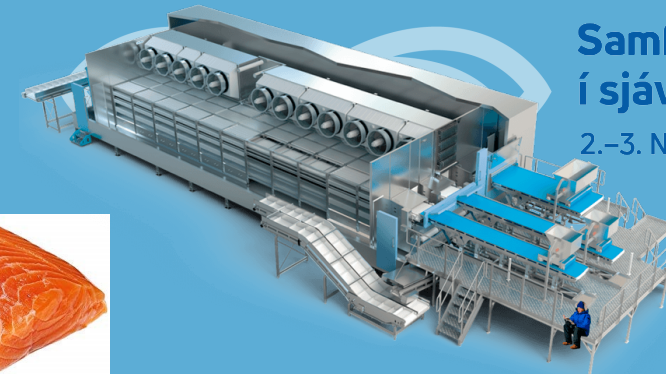
Vökvatap laxaflaka ($\pm$ st.dev), geymd frosin í 1 eða 4 mánuði við $-30\text{ }^{\circ}\text{C}$, og þídd hratt í vatni ($4\text{ }^{\circ}\text{C}$, 4 klst.) eða hægt í lofti ($4\text{ }^{\circ}\text{C}$, 12 klst.)

Ljósgráar súlur tákna vökvatap beint eftir þíðingu en dökkbláar súlur tákna vökvatap eftir 7 daga kæligeymslu við $0,1\text{ }^{\circ}\text{C}$. Hvíta súlan er vökvatap eftir 7 daga kæligeymslu. ($n \geq 8$).

Þakka

Samfélagsleg ábyrgð
í sjávarútvegi
2.-3. NÓVEMBER Í HÖRPU

SJÁVARÚTVEGS
RÁÐSTEFNAN
2023